

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА
на дисертацію Дмитренка Руслана Миколайовича
«ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ
ПЕРЕТВОРЕНЬ В АГРАРНОМУ БІЗНЕСІ УКРАЇНИ», поданої до
захисту на здобуття наукового ступеня доктора наук з державного
управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного
управління

Актуальність обраної теми досліджень.

Сучасний етап розвитку України характеризується глибокими системними змінами, що охоплюють усі сфери суспільного життя, однак найбільш чутливим до зовнішніх та внутрішніх викликів залишається аграрний сектор. Війна, кліматична криза, фрагментація глобальних ринків та вимоги євроінтеграції зумовлюють необхідність переходу агробізнесу на якісно нову модель функціонування. Традиційні підходи до державного регулювання, орієнтовані переважно на підтримку стабільності та компенсацію втрат, виявляються недостатніми в умовах прискорених трансформацій. Виникає нагальна потреба у формуванні новітніх механізмів, здатних не лише реагувати на виклики, а й випереджати їх, стимулюючи адаптацію та структурну модернізацію аграрного бізнесу.

Саме тому дисертаційне дослідження Дмитренка Р.М., присвячене обґрунтуванню теоретичних засад та розробці практичних рекомендацій щодо удосконалення механізмів державного регулювання трансформаційних перетворень в аграрному бізнесі України, є безсумнівно актуальним, своєчасним і має вагомое науково-прикладне значення.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій.

Обґрунтованим слід визнати авторське трактування поняття «державне регулювання трансформаційних перетворень в аграрному

бізнесі», запропоноване в межах ітеративно-інкрементивного підходу. На відміну від поширених дефініцій, які зосереджуються на інструментальній площині, дисертант акцентує увагу на стратегічній меті такого регулювання – створенні стійкого, конкурентоспроможного та справедливого сектору продовольчого забезпечення, здатного до швидкої адаптації в умовах глобальної невизначеності. Таке визначення не лише розширює теоретичний базис, а й задає нові орієнтири для практичної політики.

Заслуговує на схвалення запропонований автором ціннісно-адаптаційний підхід до оцінювання результативності державного регулювання. Виокремлені критерії (випереджальна спроможність, буферизація, фінансово-фіскальна витривалість, скоординованість із ЦСР тощо) дозволяють подолати обмеженість традиційних cost-benefit моделей, які не враховують ані здатність політики витримувати шоки, ані рівень суспільної довіри. Розроблена на цій основі імітаційна модель методики оцінювання має безпосереднє практичне значення для вдосконалення регуляторної політики в аграрній сфері.

Дисертантом ґрунтовно проаналізовано вплив гео економічної фрагментації на агробізнес України. Запропонований механізм державного регулювання диверсифікації торговельних відносин, який охоплює інституційний, договірно-правовий, фінансово-інвестиційний, митно-логістичний та інтелектуально-цифровий контури, є прагматичною відповіддю на виклики багатополярного світу. Його реалізація дозволить сформувати резильєнтно-поліцентричну політику, що є критично важливим для збереження експортного потенціалу в умовах торговельних воєн та протекціонізму.

Важливим науковим доробком є удосконалення методики нормативної грошової оцінки земель. Введення коригувального коефіцієнта, що враховує факт мінного забруднення та придатність земель

до використання, вирішує давню проблему невідповідності кадастрової вартості реальному стану угідь. Запропонований алгоритм модифікації (зокрема, контурно-частковий підхід до оцінювання) є логічним та економічно обґрунтованим, а його закріплення на законодавчому рівні забезпечить справедливе оподаткування та стане дієвим інструментом фіскальної політики в повоєнний період.

Особливої уваги заслуговує імітаційна модель трансформації державної підтримки аграріїв від компенсаційної до стимулюючої. Автор слушно аргументує, що в умовах обмежених бюджетних ресурсів держава має виступати не донором, а каталізатором приватних інвестицій. Перехід до моделі, заснованої на ESG-паспорті, бальній оцінці суспільної віддачі та верифікації через ICAK/FSDN, відповідає найкращим світовим практикам (transition finance) та логіці Ukraine Facility. Це дозволить поступово замінити «ручне» управління дотаціями на прозорий, результат-орієнтований механізм.

Дисертантом здійснено глибокий аналіз еволюції кліматичної політики України, в результаті якого доведено її формальний характер через відсутність належного інформаційного забезпечення. Запропонована модернізація МЗВ-системи з імплементацією CSRD, ESRS та GHG Protocol є необхідною умовою для переходу від декларацій до реального кліматичного управління. Крім того, обґрунтування доцільності державного декаплінг-аудиту (з авторськими економіко-математичними моделями) дозволяє об'єктивно оцінювати ефективність інвестицій у «зелену» трансформацію, що є інноваційним підходом у сфері державного управління.

Розроблений фіскальний механізм вуглецевого оподаткування (принципи диференційованості, пороговості, спрощеного адміністрування та моделі bonus-malus) є збалансованим рішенням, яке, з одного боку, залучає агросектор (ТОП-3 емітентів) до сплати податку, а з іншого –

створює стимули для декарбонізації. Надходження до Фонду декарбонізації пропонується спрямовувати на здешевлення кредитів та поширення «точного землеробства», що замикає цикл «забруднювач платить – отримувач інвестує в чистоту».

Концепція циркулярної трансформації агробізнесу, яка передбачає перехід до замкненого циклу використання води (зокрема, зворотних вод), є вкрай своєчасною, враховуючи руйнування Каховського водосховища та дефіцит води в південних регіонах. Вона повністю узгоджується з принципами *circular economy* ЄС. Особливої уваги заслуговують запропоновані кластерно-коопераційний та цифрово-аналітичний механізми розвитку біоенергетики, які в сукупності здатні перетворити біомасу з відходів на стратегічний ресурс.

Дорожня карта формування ринку вуглецевих одиниць, заснована на V-подібній моделі контролю (кожному етапу формування вимог відповідає етап перевірки), є зразком системного підходу до нормотворення. Вона забезпечує чітку простежуваність та знижує ризики несвоєчасного виконання завдань, що є критичним для залучення інвестицій у декарбонізацію.

Нарешті, вагомим є внесок автора у розробку алгоритму створення ІІІ-агентної інфраструктури та побудови кібергігієни агробізнесу. Запропонований перехід до *identity-first, zero-trust* підходів та мікросегментації мережі відповідає сучасним викликам кібербезпеки. Це піднімає питання цифрової трансформації агросектору на рівень стратегічного державного управління, а не лише технічного впровадження.

Обґрунтованість висновків підтверджується коректним застосуванням широкого спектру наукових методів (декаплінг-аналіз, GAP-аналіз, V-подібний контроль, економіко-математичне моделювання) та аналізом значного масиву емпіричних даних (статистика України, звіти Світового банку, ФАО, Європейської комісії, національні кадастри

викидів). Положення та висновки дисертації є логічними, послідовними та достатньо аргументованими.

Достовірність результатів і новизна досліджень, повнота їх викладу в опублікованих працях.

Достовірність наукових результатів дисертаційної роботи Дмитренка Р.М. забезпечується, по-перше, репрезентативною емпіричною базою, яка охоплює тривалі часові ряди (до 30 років) та різнорівневі джерела даних (від державної статистики до фінансової звітності окремих агрохолдингів, таких як МХП, KERNEL, ASTARTA). По-друге, коректністю застосування апарату сучасної економіко-математичної методології (авторські моделі декаплінгу, регресійні залежності виробничої функції Кобба-Дугласа, ANOVA-аналіз), що дозволило отримати статистично значущі результати. По-третє, апробацією результатів на міжнародних конференціях та їх впровадженням у практичну діяльність центральних і регіональних органів влади, що підтверджено відповідними довідками.

Дисертаційне дослідження виконано в межах науково-дослідної роботи Національного університету цивільного захисту України (ДР № 0118U001007), де автор брав участь в удосконаленні механізмів державного регулювання трансформаційних перетворень в аграрному бізнесі.

Найбільш вагомими науковими результатами дисертаційного дослідження, що характеризуються науковою новизною, є такі:

уперше:

- запропоновано імітаційну модель трансформації державної підтримки аграріїв від компенсаційної до стимулюючої на основі transition finance підходу та VSME-логіки, що передбачає надання підтримки Виплатною агенцією за даними ESG-портфолію та бальною оцінкою суспільної віддачі бюджетних коштів, верифікованою через ICAK та FSDN;

- розроблено Дорожню карту формування сприятливого середовища для розвитку ринку вуглецевих одиниць, засновану на V-подібній моделі реалізації з поетапним контролем відповідності результатів стратегічним орієнтирам;

- запропоновано механізм вуглецевого оподаткування, сформований за принципами диференційованості, пороговості, спрощеного адміністрування та цільового стимулювання за моделлю bonus-malus;

- розроблено алгоритм створення ШІ-агентної інфраструктури цифрової трансформації агробізнесу на основі ризик-орієнтованого підходу, оркестрації ШІ-агентів та забезпечення інтероперабельності, багаторівневої автентифікації.

удосконалено:

- алгоритм модифікації Методики нормативної грошової оцінки земель шляхом запровадження коригувального коефіцієнта, що враховує мінімне забруднення та придатність земель до використання;

- МЗВ-систему вуглецевих викидів за нормативно-правовим підходом з імплементацією європейських стандартів CSRD, ESRS, GHG Protocol;

- механізм державного регулювання диверсифікації торговельних відносин агробізнесу з виокремленням п'яти контурів державного впливу (інституційний, договірно-правовий, фінансово-інвестиційний, митно-логістичний, інтелектуально-цифровий).

дістали подальшого розвитку:

- трактування поняття «державне регулювання трансформаційних перетворень в аграрному бізнесі» за принципом когнітивної доступності;

- критерії оцінювання результативності державного регулювання за ціннісно-адаптаційним підходом (випереджальна спроможність, буферизація, стратегічна автономність тощо);

- процедура державного декаплінг-аудиту інвестиційного забезпечення «зеленої» трансформації;
- концепція циркулярної трансформації агробізнесу із замкненим циклом використання води.

Основні наукові положення дисертації опубліковано у 40 наукових працях, з яких 3 статті у виданнях, проіндексованих у Scopus, 18 статей у фахових виданнях з державного управління, 18 тез доповідей. Такий обсяг та рівень публікацій повністю відповідає вимогам, що ставляться до докторських дисертацій, та забезпечує широку апробацію результатів дослідження.

Значення роботи для науки і практики та шляхи використання результатів дослідження.

Теоретичне значення роботи полягає у розвитку концепції державного регулювання трансформаційних перетворень в агробізнесі через уточнення понятійно-категорійного апарату, обґрунтування ціннісно-адаптаційного підходу до оцінювання результативності, а також розробку економіко-математичних моделей декаплінг-аналізу. Методологічне значення мають запропоновані алгоритми модифікації нормативної грошової оцінки земель, створення ШІ-агентної інфраструктури та побудови кібергігієни.

Практичне значення одержаних результатів підтверджується їх впровадженням у діяльність:

- **Міністерства економіки України** (методика декаплінг-аудиту, механізм вуглецевого оподаткування, Дорожня карта розвитку ринку вуглецевих одиниць – довідка від 02.04.2025 № 4701-11/75516-08);
- **Департаменту економіки та інвестицій Київської міської військової адміністрації** (механізм державного регулювання, методика декаплінг-аудиту) (довідка від 18.03.2026 № 301/03-26);

- **Управління з питань агропромислового розвитку Харківської обласної ради** (механізми державного регулювання, інструменти «зеленого» комплаєнсу) (довідка від 06.11.2025 № 03-67/132);
- **Департаменту агропромислового розвитку Вінницької обласної військової адміністрації** (концепція «цифрового агропрофілю громади») (довідка від 01.01.2025 № 01.1-2015);
- **Українського національного комітету Міжнародної торгової палати (ICC Ukraine)** (механізм державного регулювання, методика декаплінг-аудиту, механізм вуглецевого оподаткування) (довідка від 04.02.2026 № 353-09/87);
- **ГО «Асоціація науковців України»** (модель оцінювання результативності, механізм регулювання розмінування земель, Концепція циркулярної трансформації, ШІ-агентна інфраструктура) (довідка від 29.09.2025 № 85/9-09).

Оцінка оформлення дисертації та змісту реферату.

Дисертаційна робота має логічну структуру, викладена науковим стилем, містить значний обсяг аналітичних таблиць (39) та ілюстративного матеріалу (72 рисунки), що полегшує сприйняття складних залежностей. Робота складається із вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел (444 найменування) та 17 додатків. Загальний обсяг роботи становить 486 сторінок. Реферат відповідає вимогам, повно відображає зміст дисертації, основні положення наукової новизни та практичне значення отриманих результатів.

Недоліки та дискусійні положення (зауваження до роботи).

Високо оцінюючи науковий рівень та практичну значущість дисертації, вважаю за необхідне висловити кілька критичних зауважень дискусійного характеру.

1. Пропонуючи модифікацію Методики нормативної грошової оцінки земель шляхом введення коригувального коефіцієнта придатності,

автор детально розписує алгоритм внесення змін до Закону України «Про оцінку земель» та Постанови КМУ №1147. Однак у роботі не в повній мірі розкрито питання практичного адміністрування цього коефіцієнта для агровиробників. Визначення ступеня «придатності» або «часткової придатності» земель після розмінування вимагатиме додаткових обстежень, які можуть бути тривалими та витратними. Відсутність чіткого механізму оскарження висновків про придатність земель з боку аграрія залишає ризик адміністративного свавілля на місцях, що може нівелювати саму ідею справедливого оподаткування.

2. Запропонована імітаційна модель переходу до стимулюючої державної підтримки на основі ESG-паспорту безсумнівно є прогресивною. Проте в роботі не повною мірою враховано, що для переважної більшості малих та середніх агровиробників заповнення навіть спрощеної версії ESG-паспорту є суттєвим адміністративним та фінансовим тягарем (потреба в залученні сторонніх консультантів, верифікаторів). У дисертації не запропоновано механізмів спрощеного «входу» для малих форм господарювання, що може призвести до посилення концентрації державної підтримки у великих агрохолдингах і суперечити декларованій меті підтримки сільських територій та малого бізнесу.

3. Обґрунтовуючи необхідність запровадження державного декаплінг-аудиту, автор пропонує досить складний математичний апарат (моделі 3.4 та 3.5). Однак питання практичного застосування цього аудиту залишається відкритим. Автором не визначено, який саме орган державної влади має проводити такий аудит (Державна аудиторська служба, Міністерство довілля чи новостворена структура), а також не оцінено вартість такої процедури для агробізнесу.

4. У розділі 5, присвяченому ШІ-агентній інфраструктурі та кібербезпеці, автор акцентує увагу на переході до zero-trust підходів та

мікросегментації мережі. Однак поза увагою залишився питання правового статусу ШІ-агента та розподілу відповідальності за його рішення.

5. Аналізуючи світовий досвід та пропонуючи Дорожню карту розвитку ринку вуглецевих одиниць, автор робить акцент на V-подібному контролі, але приділяє недостатньо уваги проблемі синхронізації національних вуглецевих одиниць з міжнародними стандартами, зокрема визнанню їх в рамках статті 6 Паризької угоди. Умови війни створюють складнощі для підтвердження «додатковості» (additionality) та «перманентності» (permanence) вуглецевих проєктів на тимчасово окупованих або прифронтових територіях. Як саме запропонований механізм враховуватиме ці специфічні ризики, щоб українські вуглецеві кредити не вважалися «неякісними» на міжнародних ринках, на жаль, детально не розкрито.

Загальний висновок.

Дисертаційна робота Дмитренка Руслана Миколайовича «Державне регулювання трансформаційних перетворень в аграрному бізнесі України» є завершеним науковим дослідженням, виконаним на надзвичайно актуальну тему, що має важливе значення для розвитку теорії та практики державного управління в Україні. Вона містить теоретичні та методологічні засади, а також науково-практичні рекомендації щодо удосконалення механізмів державного регулювання трансформаційних перетворень в аграрному бізнесі. Рівень проведених досліджень, їх глибина та практична спрямованість свідчать про високу наукову кваліфікацію здобувача.

Враховуючи актуальність, наукову новизну, достовірність та обґрунтованість одержаних автором наукових результатів, а також їхнє значне практичне значення, дисертаційна робота Дмитренка Руслана Миколайовича «Державне регулювання трансформаційних перетворень в аграрному бізнесі України» повністю відповідає вимогам МОН України,

які висуваються до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора наук з державного управління, зокрема відповідає вимогам постанови Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1197 «Деякі питання присудження (позбавлення) наукових ступенів» (зі змінами) та наказу МОН від 23.09.2019 р. № 1220 «Про опублікування результатів дисертацій на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук», а її автор Дмитренко Руслан Миколайович заслуговує присудження наукового ступеня доктора наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління.

Офіційний опонент,

професор кафедри менеджменту

Університету трансформації майбутнього,

д.держ.упр., с.н.с.

І.В. Драган

Згідно з вимогами Дирекції засвідчую
Т.М. Шестаковська

